

Taner Akçam: Türkiye 1915 ile nasıl yüzleşmeli

Posted on 05/02/2015

ABD ve Almanya, tarihle yüzleşmenin iki ayrı modeli sayılmalı.

Almanya, İsrail devleti ve Yahudi Diasporası ile uluslararası bir antlaşma yaparak ve tazminat ödeyerek sorunun çözümü yoluna gitti. Ayrıca soruna elbette ülke içi sorun olarak da yaklaştı, tarihle yüzleşmeyi ve Nazi cinayetleri hakkında toplumu eğitmeyi, yöneltilecek tüm eleştirilere rağmen, Alman kimliğinin ayrılmaz bir parçası yaptı.

ABD ise sorunu esas olarak toplumsal düzeyde ele alıyor. Konu hakkında özgürce tartışılabilir ve ama örneğin eğitim sistemi merkezî olmadığı için, bırakın katliamları yerlilerin tarihi bile bazı eyaletlerde okutulmuyor. Yerlilere yapılanları bilince çıkartarak Amerikan kimliğinin ayrılmaz bir parçası yapmak gibi bir arayış ise yok.

ABD’de adalet sorunu esas olarak çözülmedi, başta hukuk birçok alanda çatışma- arayış sürüyor. 1978’de kutsal yerleri ziyaret ve dinî ibadetler önündeki engelleri kaldıran yasa; 1990’da çıkartılan federal makamların Yerli Milletlere ait dinî ve kültürel değeri yüksek “kültürel parçaların” asıl sahiplerine iade etmesi yasası gibi yasalar adalet arayışlarına verilen kısmi cevaplar sayılabilir.

Geçen Aralık (2014) ayında, Beyaz Saray’da yapılan altıncı Kabile Milletleri Konferansı’nda uzun bir konuşma yapan Federal Adalet Bakanı Eric Holder, yerlilere yönelik adaletsizlikleri sayar ve yapılmakta ve yapılacak zorunlu düzenlemelerden bahsederken aslında ABD’nin hâlâ bir yüzleşme süreci içinde olduğunun altını çiziyordu.

Türkiye, tarihi ile yüzleşmede bu iki seçenekten hangisine yakın olmalıdır?

Gerek hükümet çevrelerinin gerekse de 1915 soykırımı ile yüzleşme önerisi yapan geniş çevrelerin soruna esas olarak ABD modeline yakın baktıklarını söylemekteyim. Yani hükümet ve ona muhalefet arasında esasa ilişkin bir fark göremiyorum.

Konu iç demokratikleşmenin bir parçası olarak ele alınmaktadır. Konunun özgürce tartışılması önündeki tüm engellerin kaldırılması, Türkiyeli Ermenilerin tam eşit vatandaş olabilmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilebilmesi için gerekli her türlü düzenlemenin yapılması, özür dilenmesi, Vakıflar vb. çeşitli alanlardaki haksızlıkların giderilmesi gibi talepler öne çıkmaktadır.

Yani, esas olarak “yeni ve demokratik bir toplum” inşa etmenin bir ögesi olarak Ermeni sorunu ile yüzleşmek...

Bunlara itiraz edilmez elbette. Ama, benim önerdiğim, sorunun esas muhatapları olan Ermenistan ve Diaspora ile görüşülmesi modeli, Almanya örneğinin gösterdiği gibi demokratikleşmeyi dışlamaz. Aksine demokratik kimliği güçlendiren bir yaklaşımdır.

Türkiye'nin meseleye, ABD gibi bir iç demokratikleşme sorunu olarak yaklaşması iki başka nedenden dolayı da son derece yanlıştır.

Birincisi, Kızıldere'liilerin ABD dışında ne bir devletleri ne de Diasporaları vardır.

1915 soykırımı esas olarak iki yeni varlık ortaya çıkarmıştır. Ermenistan ve Diaspora. Bugünkü Ermenistan, Doğu Ermenistan (Rusya) bölgesinde kurulmuştur. Fakat kuruluşundan itibaren nüfusunun belki de yarısından fazlası soykırımdan kurtululardan oluşmuştur. Bu insanlar, yaşadıkları birçok şehir ve köy Batı Ermenistan olarak adlandırdıkları, soykırımın yapıldığı topraklardaki köy ve şehirlerinin isimlerini vermişlerdir.

Ermeni Diasporasının esas olarak soykırım ürünü olduğunu ise söylemeye gerek bile yok.

Dolayısıyla, Diasporayı ve Ermenistan'ı yok sayarak, soykırım meselesini sadece Türkiye'deki Ermeni vatandaşlarla çözüme zihniyeti kötü bir şaka olarak telakki edilmelidir veya inkâr politikasında yeni bir yüz yılın temellerini atmak olarak değerlendirilmelidir.

Soykırım ve sonuçlarının niçin sadece iç demokratikleşme sorunu olarak ele alınamayacağına ikinci önemli nedeni bunun bir adalet sorunu olması ve demokrasi ve özgürlükler sorunu olmamasıdır. Demokrasinin egemen olduğu, fikir özgürlüğünün garanti altına alındığı bir toplum kurabilirsiniz ama bu adalet sorununu çözmez. Demokrasi elbette adalet ile ilgili sorunların çözümü için olmazsa olmaz bir ön şarttır. Bir nevi giriş biletidir, ama o kadar...

ABD bunun en iyi örneğidir. Yerliler hâlâ adalet bekliyorlar.

Almanya'yı model önermeme yapılabilecek en önemli itiraz; Türkiye henüz 1915'i bir cinayet olarak kabul etmiyor ve bizim Konrad Adenauer'ımız yok olabilir.

Evet, bu doğru ve ama bu itiraz sadece bize siyasetin görevini tanımlıyor, o kadar.

1915'i cinayet olarak kabul etmek ve Diaspora ve Ermenistan ile görüşeceğini açık olarak ilan edecek Adenauer'i bulmak.

Türkiye'de yeni yeni şekillenmeye başlayan sivil toplum ile Diaspora arasındaki doku uyumsuzluğunun kökeni burada yatıyor.

Diaspora adalet istiyor; Türkiye'deki sivil toplum ise genellikle özgürlük istiyor. Adalet isteyen özgürlüğü, özgürlük isteyen adaletin önemini yeteri kadar fark etmiyor.

Hrant Dink'in bir hayali, Diaspora konferansı toplamaktı. Diaspora ile Türkiye sivil toplumu arasında ortak bir dil bulmanın, sorunun çözümünde anahtar olduğunu düşünüyordu.

Onun ömrü bu ortak dili yaratmaya yetmedi ama öldürülmesi bu ortak dilin temellerini attı. "Hrant ile soykırım ile yüzleş" sloganının anlamı budur.

Kaynak: taraf.com.tr